

[https://doi.org/10.24144/2409-6857.2025.2\(66\).81-86](https://doi.org/10.24144/2409-6857.2025.2(66).81-86)
УДК 338.48:332.1:352.07

Дубровський О.О.

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ПОТЕНЦІАЛУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

У статті проаналізовано сучасні напрямки розвитку потенціалу сільських територій у контексті глобальних викликів (кліматичні зміни, демографічні зсуви, технологічні трансформації) та регіональних особливостей (децентралізація, євроінтеграція, військові ризики). Визначено ключові проблеми та запропоновано чотири інтегровані напрями розвитку: економічна диверсифікація та місцеве підприємництво; інфраструктурно-соціальна трансформація; екологічна стійкість і зелена трансформація; просторове планування та мультифункціональне використання територій. Наведено рекомендації для політик, орієнтованих на підвищення адаптивності та конкурентоспроможності сільських громад.

Ключові слова: сільські території, розвиток, потенціал територій, диверсифікація, стійкість, політика, напрями розвитку.

Постановка проблеми. Сучасні сільські території перебувають під впливом одночасних трансформацій: глобальні цінові шоки, зміна клімату, урбанізація та демографічне старіння змінюють традиційні моделі розвитку аграрних територій. Водночас політичні процеси такі як євроінтеграція, програми ЄС з розвитку села, а також внутрішні виклики (наприклад, процеси децентралізації в Україні та війна) створюють нові можливості та вимоги до стратегії розвитку. Відповідно актуальним є питання: якими повинні бути пріоритетні напрями та інструменти для ефективної мобілізації потенціалу сільських територій у сучасних умовах?

Формулювання цілей статті. В даному дослідженні поставлено за мету визначити комплекс напрямів розвитку потенціалу сільських територій, обґрунтувати їх пріоритетність та сформулювати практичні рекомендації для політик і місцевих стратегій розвитку. Систематизувати сучасні підходи та тренди у дослідженнях сільського розвитку, ідентифікувати зовнішні та внутрішні драйвери трансформації сільських територій і описати конкретні напрями та політичні інструменти, що посилюють потенціал громад

Огляд і аналіз останніх публікацій. Останні роки відзначаються посиленням інтересом до багатовимірної оцінки сільського розвитку: дослідники пропонують інтегровані рамки вимірювання (економічні, інфраструктурні, екологічні та інституційні виміри) і наголошують

на важливості «rural proofing», що передбачає врахування специфіки сільських територій у загальнонаціональних політиках [12]. Так, порівняльні дослідження ЄС і аналітичні звіти вказують на необхідність поєднання інвестицій в інфраструктуру з підтримкою соціальної інновації та підприємництва на місцях [16]. Нові концептуальні рамки підкреслюють роль урбаноруральної взаємодії як чинника стійкості й інноваційного розвитку, а також показують, що інвестиції у додаткові ресурси (людський капітал, цифрова інфраструктура) значно підсилюють потенціал сільських громад [13, 6]. У контексті України дослідження демонструють, що процес децентралізації відкрив простір для локальних стратегій, але їхня ефективність залежить від доступу до фінансів, управлінських компетенцій і стійкості до криз (військових, економічних) [19].

Основний текст статті. Сучасні сільські території України є важливою складовою соціально-економічного простору держави. Вони охоплюють близько 90% площі країни й залишаються основним середовищем проживання значної частини населення. Проте сьогодні сільські території переживають складний період трансформації, що зумовлений як економічними, так і демографічними, екологічними та соціокультурними змінами. Насамперед, сільські громади стикаються з демографічними проблемами - старінням населення, відтоком молоді до міст або за кордон, низьким рівнем народжуваності. Це призводить до скорочення трудових ресурсів і поступового занепаду частини населених пунктів. У багатьох селах спостерігається зменшення кількості домогосподарств, зниження попиту на соціальні послуги, а іноді – повне

© Дубровський О.О., аспірант кафедри економіки, підприємництва і торгівлі, ДВНЗ «Ужгородський національний університет», e-mail: oleksandr.dubrovskiy@uzhnu.edu.ua

зникнення соціальної інфраструктури. У економічному аспекті сільські території залишаються переважно аграрно орієнтованими. Основним видом діяльності є сільське господарство, хоча його структура змінюється: зростає роль агрохолдингів, скорочується частка дрібних фермерських господарств і особистих селянських господарств. Разом з тим, з'являються нові напрямки розвитку – зелений туризм, переробка сільськогосподарської продукції, локальні ремесла. Важливим чинником відродження села є розвиток кооперації та місцевого підприємництва. Соціально-культурне життя села характеризується неоднорідністю. В одних громадах активно працюють школи, клуби, бібліотеки, реалізуються культурні проекти; в інших – ці заклади занепадають через нестачу фінансування. Проте відчутним є прагнення до збереження традицій, народної культури, відновлення місцевої ідентичності.

Значну увагу сьогодні приділяють екологічній стійкості сільських територій. Зростає усвідомлення важливості раціонального використання земель, охорони водних ресурсів, розвитку екологічного землеробства. У межах децентралізації громади отримали більше можливостей впливати на природоохоронну політику та залучати інвестиції у сталий розвиток.

Сучасні сільські території України – це простір контрастів, де співіснують традиційні форми господарювання та нові можливості розвитку. Вони мають значний потенціал, але потребують державної підтримки, інвестицій, розвитку інфраструктури й соціальних послуг. Майбутнє села залежить від здатності громади адаптуватися до сучасних умов, залучати молодь і формувати стійку, самодостатню місцеву економіку.

На сьогодні існує значна кількість досліджень українських вчених присвячених даним проблематиці. Так, Надія Давиденко, що є одним із найактивніших авторів, які досліджують вплив процесу децентралізації на розвиток сільських територій в Україні у своїх дослідженнях провела емпіричний аналіз, в якому проаналізовано, як реформи місцевого самоврядування впливають на інституційні можливості громад, доступ до фінансів і реалізацію місцевих стратегій розвитку. Окрему увагу автором було приділено вимірюванню мультидименсійного потенціалу сіл [1].

Вчений Іван Томашук досліджує економічні механізми територіального управління й зв'язок фінансової децентралізації з розвитком сільських

територій. Розглядаючи реорганізацію економічного механізму місцевого управління, підкреслюючи роль фінансових інструментів і їхнього розподілу для ефективного використання ресурсного потенціалу сіл. Дослідник пропонує інструменти політики, які дозволяють перетворити адміністративну автономію в практичні можливості для інвестицій у локальну інфраструктуру та розвиток малого та середнього підприємництва [7,8].

Вадливим є доробок Дмитра Нагернюка, який працював над аналізом поточного стану та ключових проблем розвитку сільських територій України, зосереджуючись на демографічних трендах, інфраструктурних дефіцитах та інституційних бар'єрах. У своїх працях він виокремлює головні чинники, що стримують розвиток (відтік населення, слабка соціальна інфраструктура, невідповідність статистичних даних потребам планування) та пропонує практичні рекомендації для місцевих програм [4].

Наталія Петренко, Вікторія Готра та Фурман Іван фокусуються на управлінських аспектах розвитку сільських територій та формуванні принципів стратегічного управління, підкреслюючи необхідність координації ресурсів (земельних, кредитних, інформаційних) для формування ефективних програм розвитку [5,14,10].

Мельник В., Добіжа Н., та Погрішук О. досліджуючи проблеми й тенденції розвитку сільських територій, зокрема питання багатофункціонального використання територій, класифікації громад та механізмів їхньої реконструкції поєднує економічний розвиток сільських територій у концепції формування їх конкурентоспроможності [3].

Трушова Н. В. працюючи над питаннями розвитку сільських територій у контексті структурних реформ та аграрної трансформації визначає сільські території як чинник продовольчого забезпечення аграрного сектору економіки [9], а Комаха Л. та Колтун В. розглядали питання публічного управління сталим розвитком сільських територій [2].

Як підсумок можна зазначити, що розвиток сучасних сільських територій залежить від поєднання зовнішніх і внутрішніх чинників – так званих драйверів, які визначають темпи й напрями трансформацій у сільському середовищі. Логічно розглянути їх окремо, оскільки кожна група чинників має свій рівень впливу та сферу дії.

Зовнішні драйвери розвитку – це ті фактори, які походять із загальнодержавного або

глобального середовища. Насамперед, важливу роль відіграє державна політика у сфері регіонального розвитку, децентралізації, земельних відносин та підтримки фермерства. Програми фінансування громад, субсидії на розвиток інфраструктури чи агробізнесу створюють основу для активізації місцевої економіки. До зовнішніх драйверів належать також інвестиції та грантові програми міжнародних організацій (наприклад, ЄС, ПРООН, USAID), які сприяють модернізації виробництва, впровадженню інновацій, розвитку туризму й освіти [11].

Важливим зовнішнім чинником є ринкова кон'юнктура – попит на агропродукцію, ціни на ресурси, доступ до зовнішніх ринків. Суттєво впливають також технологічний прогрес, цифровізація сільського господарства, кліматичні зміни та глобальні тренди сталого розвитку. Від політичної стабільності, рівня безпеки та макроекономічної ситуації в країні також залежить динаміка розвитку села [16].

Внутрішні драйвери розвитку формуються всередині самої громади. Найголовнішим є людський капітал – активність, освіченість і підприємливість місцевих жителів. Саме ініціатива громади, наявність лідерів, здатних об'єднати людей навколо спільної мети, визначає реальні зміни на місцях. До внутрішніх драйверів належать також місцеві ресурси: родючі землі, природні багатства, туристичний потенціал, культурна спадщина.

Важливу роль відіграє якість місцевого управління – ефективність використання бюджетів, прозорість рішень, здатність залучати інвесторів. Внутрішнім стимулом є і громадська згуртованість, розвиток кооперативів, ініціативних груп, волонтерських рухів. Коли громада здатна самоорганізуватися, вона ефективніше використовує зовнішні можливості.

На основі аналізу літератури та аналітичних звітів можна виділити такі зовнішні та внутрішні драйвери трансформації сільських територій:

- 1) політичні та інституційні зміни (євроінтеграція, політика розвитку);
- 2) економічні чинники (ринки, фінансування, інвестиції в МСП);
- 3) технологічні інновації (цифровізація, агротехнології);
- 4) екологічні виклики (кліматичні ризики, вимоги до біорізноманіття)
- 5) соціальні трансформації (міграція, зміна зайнятості й очікувань молоді). Рекомендації ОЕСР щодо «rural proofing» та підвищення координації політик особливо підкреслюють

роль міжрівневої координації та орієнтацію на наслідки політик для сільських територій [17].

Отже, визначені драйвери розвитку сільських територій створюють основу для формування цілісної стратегії їх подальшого зростання. Вони окреслюють ключові чинники, що активізують місцеві ресурси, стимулюють підприємницьку ініціативу та сприяють підвищенню конкурентоспроможності регіонів. Водночас ефективна реалізація цих драйверів потребує чіткого розуміння пріоритетних напрямків розвитку потенціалу сільських територій, які забезпечать збалансоване використання природних, економічних і соціальних ресурсів. Саме визначення таких напрямків дозволить перевести наявні можливості у практичні результати та забезпечити стійкий соціально-економічний поступ села.

До напрямків розвитку потенціалу сільських територій, які є інтегрованими та взаємопов'язаними слід віднести наступні:

1. Економічна диверсифікація та місцеве підприємництво. Необхідно формувати сприятливе середовище для розвитку дрібного та середнього підприємництва, кооперативів, агротуризму, крафтового виробництва та доданих переробних ланцюгів. Політики повинні поєднувати мікрофінансування, програми підтримки стартапів та інкубаційні центри в сільських ОТГ; водночас важливо стимулювати локальні ланцюги доданої вартості, щоб зберегти доходи в громаді і створити робочі місця. Європейські кейси показують, що проєкти, орієнтовані на диверсифікацію доходів, підвищують стійкість громад [15].

2. Інфраструктурно-соціальна трансформація. Модернізація транспорту, енерго- та цифрової інфраструктури – ключ до інтеграції сільських територій у національні ринки та освітньо-медичні мережі. Особливу увагу слід приділяти цифровому покриттю (доступ до інтернету, платформи дистанційної освіти та телемедицини), адже воно дозволяє долати відстань і стимулювати мобільну зайнятість. Паралельно слід інвестувати в місцеві освітні програми та соціальні послуги, що утримають молодь і поліпшать якість життя.

3. Екологічна стійкість і зелена трансформація. Перехід до кліматично-розумних практик сільського господарства, відновлюваної енергетики та відновлення екосистем має стати центром стратегії. Це включає фінансування агроєкологічних практик, розвиток малих сонячних/вітрових ініціатив у громадах і підтримку біоекономіки. Європейські політики (CAP та ініціативи з клімату) демонструють, що

«зелена» інтеграція підвищує довгострокову конкурентоспроможність та зменшує екологічні ризики.

4. Просторове планування і мультифункціональність. Розробка інтегрованих просторових планів, що поєднують сільське господарство, рекреацію, зони природоохоронних заходів та логістику, дозволяє ефективніше використовувати території й уникати конфлікту функцій. Місцеве планування має спиратися на демографічні сценарії, екологічні ризики та економічні можливості, з урахуванням участі громади в прийнятті рішень.

Для реалізації вказаних напрямів потрібен набір взаємопов'язаних інструментів: цільові програми фінансування (гранти, кредити), навчальні і консультативні сервіси (capacity building), мережування громад і кластерна підтримка, «rural proofing» при формуванні національних політик та стимулювання приватних інвестицій через публічно-приватні партнерства. Особливу роль відіграє доступ до довгострокового фінансування для інфраструктурних проектів і перехідних програм для фермерів у період зеленої трансформації.

Основними рекомендаціями при впровадженні даних напрямів є: по-перше, національні стратегії мають включати диференційовані підходи для різних типів сіл (периферійні, близькі до міст, аграрно-індустріальні тощо). По-друге, місцеві стратегії повинні спиратися на мультисекторні плани з конкретними інвестиційними дорожніми картами. По-третє, необхідно поєднати цифрову трансформацію зі зміцненням людського капіталу (освіта, перекваліфікація). По-четверте, «зелена» модель розвитку має стати крос-секторальною метою, інтегрованою в аграрну політику, енергетику та просторове планування.

Висновки та рекомендації. Підвищення потенціалу сільських територій у сучасних умовах вимагає комплексного, адаптивного та контекстного підходу. Комбінація економічної диверсифікації, інфраструктурної модернізації, зеленої трансформації та інтегрованого просторового планування, підсилених інструментами фінансування та локального капіталу управління, створює передумови для стійкого розвитку сільських громад. Успіх залежатиме від якості координації між рівнями влади, доступу до фінансів і готовності місцевих громад до інновацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Davydenko, N., Wasilewska, N., Boiko, S., & Wasilewski, M. (2022). *Development of Rural Areas in Ukraine in the Context of Decentralization: An Empirical Study. Sustainability*, 14(11), 6730. <https://doi.org/10.3390/su14116730> MDPI
2. Комаха, Л., & Колтун, В. (2024). Публічне управління сталим розвитком сільських територій. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Державне управління*, 19(1), 34-38. https://doi.org/10.17721/2616-9193.2024/19-6/22_gov.bulletin.knu.ua
3. Мельник, В., Добіжа, Н., & Погрішук, О. (2019). Економічний розвиток сільських територій у концепції формування конкурентоспроможності регіонів. *Вісник Економіки*, (1), 70-80. <https://doi.org/10.35774/visnyk2019.01.070>
4. Нагернюк, Д. В., & Непочатенко, О. О. (2021). Проблеми та перспективи розвитку сільських територій в Україні. *Економіка та суспільство*, 27, 37. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-27-37economyandsociety.in.ua>
5. Петренко Н.О. Чукіна І.В. Управління розвитком сільських територій України. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління. Том 31 (70) № 2 2020.С 156-160.
6. Проект «Партнерство між міською та сільською територіальними громадами як ефективний інструмент місцевого економічного розвитку» <https://www.csi.org.ua/news/institut-gromadyanskogo-suspilstva-prezentuvav-proekt-partnerstvo-mizh-miskoyu-ta-silskoyu-terytorialnymy-gromadamy-yak-efektyvnyj-instrument-mistseвого-ekonomichnogo-rozvytku/>
7. Томашук, І. В. (2021). Розвиток сільських територій в умовах децентралізації влади в Україні. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*, 32(71), 95-108. https://doi.org/10.32838/2523-4803/71-4-15_economyandsociety.in.ua+1
8. Томашук, І. В. (2023). Розвиток сільських територій України з урахуванням євроінтеграційного поступу держави. *Управління змінами та інновації*, (7), 40-49. https://doi.org/10.32782/СМІ/2023-7-6_cmi.politehnica.zp.ua
9. Трушова, Н. В., & Кукіна, Н. В. (2023). Розвиток сільських територій як чинник продовольчого забезпечення аграрного сектору економіки. *Modern Economics*, 42(2023), № 14. [https://doi.org/10.31521/modecon.V42\(2023\)-14modecon.mnau.edu.ua](https://doi.org/10.31521/modecon.V42(2023)-14modecon.mnau.edu.ua)

10. Фурман, І. В., & Дмитрик, О. В. (2022). Формування стратегічних напрямів розвитку сільських територій. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*, 13(5). https://doi.org/10.32782/2708-0366/2022.13.5_tnv-econom.ksauniv.ks.ua
11. Ahlmeyer, F., & Volgmann, K. (2023). What can we expect for the development of rural areas in Europe? — Trends of the last decade and their opportunities for rural regeneration. *Sustainability*, 15(6), 5485. <https://doi.org/10.3390/su15065485> MDPI
12. Bryce, B.-A. (2024). *Rural Proofing: Lessons from OECD Countries and Potential Application to Health*. OECD Regional Development Papers, No. 73. Paris: OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/4011899a-en> OECD+1
13. Geng, Y., Yang, X., Zhang, N., Li, J., & Yan, Y. (2024). Sustainable rural development: differentiated paths to achieve rural revitalization with case of Western China. *Scientific Reports*, 14, Article 31507. <https://doi.org/10.1038/s41598-024-83339-x>
14. Hotra, V., Gazuda, S., Gazuda, M., Kovalska, L., Kifor, H., & Omarov, S. (2024). Assessment of the potential of agricultural regions as a prerequisite for the formation and development of their branding. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*, 46(2), 122–130. <https://doi.org/10.15544/mts.2024.13>
15. European Commission. (2024, October 30). *Ukraine Report 2024 (SWD-(2024) 699 final)*: Accompanying the document Communication from the Commission ... Enlargement and Eastern Neighbourhood. Brussels: Directorate-General for Neighbourhood and Enlargement Negotiations. https://enlargement.ec.europa.eu/ukraine-report-2024_pt Міністерство економіки України+1
16. European Commission. (2023). *Stronger Rural Areas: Action Plan as part of the EU Rural Vision*. Brussels: European Commission. Retrieved from https://rural-vision.europa.eu/action-plan/stronger_en Rural Vision
17. United Nations, Department of Economic and Social Affairs. (2021). *World Social Report 2021: Reconsidering Rural Development*. New York, NY: UN. <https://www.un.org/development/desa/dspd/world-social-report/2021-2.html> logspace.cgiar.org+1
18. Petrukha, S. (2023). Децентралізація і сталий розвиток сільських територій: інституціональне регулювання. *Ekonomichnyy analiz*, 33(4), 224-234.

REFERENCES

1. Davydenko, N., Wasilewska, N., Boiko, S., & Wasilewski, M. (2022). *Development of rural areas in Ukraine in the context of decentralization: An empirical study*. *Sustainability*, 14(11), 6730. <https://doi.org/10.3390/su14116730> [in English].
2. Komakha, L., & Koltun, V. (2024). *Publiche upravlinnya stalym rozvytkom sil's'kykh terytoriy* [Public management of sustainable rural development]. *Visnyk Kyivs'koho natsional'noho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Seriya: Derzhavne upravlinnya*, 19(1), 34–38. <https://doi.org/10.17721/2616-9193.2024/19-6/22> [in Ukrainian].
3. Melnyk, V., Dobizha, N., & Pohrishchuk, O. (2019). *Ekonomichnyy rozvytok sil's'kykh terytoriy u kontseptsiiyi formuvannya konkurentospromozhnosti rehioniv* [Economic development of rural areas in the concept of regional competitiveness formation]. *Visnyk Ekonomiky*, (1), 70–80. <https://doi.org/10.35774/visnyk2019.01.070> [in Ukrainian].
4. Nahernyuk, D. V., & Nepochatenko, O. O. (2021). *Problemy ta perspektyvy rozvytku sil's'kykh terytoriy v Ukrayini* [Problems and prospects of rural areas development in Ukraine]. *Ekonomika ta suspil'stvo*, 27, 37. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-27-37> [in Ukrainian].
5. Petrenko, N. O., & Chukina, I. V. (2020). *Upravlinnya rozvytkom sil's'kykh terytoriy Ukrayiny* [Management of rural areas development in Ukraine]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernads'koho. Seriya: Derzhavne upravlinnya*, 31(70)(2), 156–160. [in Ukrainian].
6. *Proekt "Partnerstvo mizh mis'koyu ta sil's'koyu terytorial'nymy hromadamy yak efektyvnyy instrument mistsevoho ekonomichnogo rozvytku"* [Project "Partnership between urban and rural territorial communities as an effective tool of local economic development"]. (n.d.). Retrieved from: <https://www.csi.org.ua/news/instytut-gromadyanskogo-suspilstva-prezentuvav-proekt-partnerstvo-mizh-miskoyu-ta-silskoyu-terytorialnymy-gromadamy-yak-efektyvnyj-instrument-mistsevogo-ekonomichnogo-rozvytku/> [in Ukrainian].
7. Tomashuk, I. V. (2021). *Rozvytok sil's'kykh terytoriy v umovakh detsentralizatsiyi vlady v Ukrayini* [Development of rural areas under decentralization of power in Ukraine]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I.*

- Vernads'koho. Seriya: Ekonomika i upravlinnya*, 32(71), 95–108. <https://doi.org/10.32838/2523-4803/71-4-15> [in Ukrainian].
8. Tomashuk, I. V. (2023). *Rozvytok sil's'kykh terytoriy Ukrayiny z urakhuvannyam yevrointehratsiynoho postupu derzhavy* [Development of rural areas of Ukraine considering the state's European integration progress]. *Upravlinnya zminamy ta innovatsiyi*, (7), 40–49. <https://doi.org/10.32782/CMI/2023-7-6> [in Ukrainian].
9. Trushova, N. V., & Kukina, N. V. (2023). *Rozvytok sil's'kykh terytoriy yak chynnyk prodovol'choho zabezpechennya ahrarynoho sektoru ekonomiky* [Development of rural areas as a factor in the food security of the agricultural sector]. *Modern Economics*, 42(14). [https://doi.org/10.31521/modecon.V42\(2023\)-14](https://doi.org/10.31521/modecon.V42(2023)-14) [in Ukrainian].
10. Furman, I. V., & Dmytryk, O. V. (2022). *Formuvannya stratehichnykh napryamiv rozvytku sil's'kykh terytoriy* [Formation of strategic directions of rural areas development]. *Tavriys'kyi naukovyi visnyk. Seriya: Ekonomika*, 13(5). <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2022.13.5> [in Ukrainian].
11. Ahlmeyer, F., & Volgmann, K. (2023). *What can we expect for the development of rural areas in Europe? — Trends of the last decade and their opportunities for rural regeneration*. *Sustainability*, 15(6), 5485. <https://doi.org/10.3390/su15065485> [in English].
12. Bryce, B.-A. (2024). *Rural proofing: Lessons from OECD countries and potential application to health*. *OECD Regional Development Papers*, No. 73. Paris: OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/4011899a-en> [in English].
13. Geng, Y., Yang, X., Zhang, N., Li, J., & Yan, Y. (2024). *Sustainable rural development: Differentiated paths to achieve rural revitalization with case of Western China*. *Scientific Reports*, 14, Article 31507. <https://doi.org/10.1038/s41598-024-83339-x> [in English].
14. Hotra, V., Gazuda, S., Gazuda, M., Kovalska, L., Kifor, H., & Omarov, S. (2024). *Assessment of the potential of agricultural regions as a prerequisite for the formation and development of their branding*. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*, 46(2), 122–130. <https://doi.org/10.15544/mts.2024.13> [in English].
15. European Commission. (2024, October 30). *Ukraine Report 2024 (SWD-(2024) 699 final): Accompanying the document Communication from the Commission ... Enlargement and Eastern Neighbourhood*. Brussels: Directorate-General for Neighbourhood and Enlargement Negotiations. Retrieved from: https://enlargement.ec.europa.eu/ukraine-report-2024_pt [in English].
16. European Commission. (2023). *Stronger rural areas: Action plan as part of the EU Rural Vision*. Brussels: European Commission. Retrieved from: https://rural-vision.europa.eu/action-plan/stronger_en [in English].
17. United Nations, Department of Economic and Social Affairs. (2021). *World social report 2021: Reconsidering rural development*. New York, NY: UN. Retrieved from: <https://www.un.org/development/desa/dspd/world-social-report/2021-2.html> [in English].
18. Petrukha, S. (2023). *Detsentralizatsiya i stalyy rozvytok sil's'kykh terytoriy: instytutsional'ne rehulyuvannya* [Decentralization and sustainable development of rural areas: institutional regulation]. *Ekonomichnyi analiz*, 33(4), 224–234. [in Ukrainian].

Отримано 10.09.2025